

Czy to ty, Warszawo?

Malwina Żyra

Adresat zajęć: uczniowie szkoły ponadpodstawowej.

Rodzaj zajęć: zajęcia pozalekcyjne — koło historyczne.

Cel ogólny zajęć: Doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji różnych źródeł wiedzy oraz wyciągania wniosków dotyczących motywacji związanych z decyzją o odbudowie Warszawy po II wojnie światowej.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- rozumie przyczyny odbudowy Warszawy po II wojnie światowej;
- wymienia cechy socrealizmu;
- potrafi odróżnić socrealizm od innych kierunków w sztuce;
- rozumie, dlaczego część zachowanych w Warszawie budynków została po wojnie zniszczona.

Metody pracy: burza mózgów, praca pod kierunkiem nauczyciela, dyskusja, rozmowa nauczająca, praca z materiałami dydaktycznymi.

Formy pracy: praca indywidualna, praca z całą klasą.

Środki i materiały dydaktyczne: fragment artykułu, kadry i fragmenty filmu *Jak zbudowano nową Warszawę* (2015) Rafała Geremka.

Słowa kluczowe: odbudowa powojenna, socrealizm, odbudowa Warszawy.

Czas: 1 godzina lekcyjna.

Bibliografia: Gliński M., *Kto odbudował Warszawę? I dlaczego tak?*, <https://culture.pl/pl/artukul/kto-odbudowal-warszawe-i-dlaczego-tak>

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Prowadzący wita uczniów, ustala listę obecności, a następnie przedstawia cele zajęć.
2. Nauczyciel prosi uczniów, aby zapoznali się z fragmentem artykułu Mikołaja Glińskiego pt. *Kto odbudował Warszawę? I dlaczego tak?* (ZAŁĄCZNIK NR 1) i udzielili odpowiedzi na pytania:

- a) Jak duże były zniszczenia w zabudowie miasta w 1945 r.?
b) Dlaczego, pomimo bardzo dużych zniszczeń, podjęto decyzję o odbudowie miasta? Propozycje uczniów, wysunięte w toku burzy mózgów, zostają zapisane na tablicy.

Przykładowe odpowiedzi uczniów dotyczące punktu a): zniszczenia budownictwa mieszkalnego — 72%, a przemysłowego — 90%.

Przykładowe odpowiedzi uczniów do punktu b): chciano zapewnić miejsce zamieszkania ludziom, którzy wrócili do Warszawy po wojnie; chodziło o to, żeby pokazać, że Polska podnosi się po okupacji niemieckiej; inne polskie miasta też były zniszczone i nie było dokąd przenieść stolicy; miało to wydźwięk propagandowy — nowa władza chciała pokazać, że zależy jej na wskrzeszeniu stolicy i odbudowie całego kraju.

Prowadzący dokonuje krótkiego podsumowania, zbierając wypowiedzi uczniów oraz uzupełniając je w razie potrzeby.

3. Nauczyciel wprowadza uczestników zajęć w dalszą część lekcji: Odbudową stolicy kierowała specjalnie do tego powołana instytucja — Biuro Odbudowy Stolicy (BOS), składające się z reprezentantów bardzo różnych środowisk. Jednak, skoro odbudowa Warszawy odbywała się w warunkach przejmowania władzy przez komunistów, możemy powiedzieć, że była ona ściśle związana z tą ideologią. Założeniom tej odbudowy będzie poświęcona dalsza część lekcji.

4. Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie nazwy istniejącego w sztuce kierunku, który jest ściśle związany z ideologią komunistyczną (oczekiwana odpowiedź: socrealizm, realizm socjalistyczny). Następnie uczniowie wykonują ćwiczenie (ZAŁĄCZNIK NR 2) i prezentują wyniki swojej pracy na forum klasy, wskazując cechy sztuki socrealistycznej.

5. Zadaniem uczniów jest odnalezienie budowli socrealistycznych na rozdanych przez prowadzącego zdjęciach. Nauczyciel prosi uczniów o wykonanie kolejnego zadania (ZAŁĄCZNIK NR 3). Uczniowie prezentują wyniki pracy na forum klasy, wskazując wybrane zdjęcia prezentujące architekturę socrealistyczną.

6. Tworzenie nowej stolicy to nie tylko odbudowa. Nauczyciel prosi uczniów o obejrzenie fragmentu filmu *Jak zbudowano nową Warszawę* Rafała Geremka (9:35–17:15), a następnie wykonanie kolejnego ćwiczenia (ZAŁĄCZNIK NR 4). Uczniowie prezentują wyniki pracy, a nauczyciel sprawdza poprawność odpowiedzi.

7. W celu podsumowania zajęć prowadzący prosi uczniów o ustne ustosunkowanie się do tezy: „Poza dzielnicą historyczną, poza odbudowanym Starym Miastem, Krakowskim Przedmieściem, stworzono brzydkie miasto, bądźmy szczerzy, stworzono

brzydkie miasto o nudnej architekturze szablonowej, architekturze bloków i biur”¹. Prowadzący prosi uczniów, aby zajęli miejsca po dwóch stronach klasy — po jednej zwolennicy, po drugiej przeciwnicy zacytowanych słów. Następnie zachęca wybranych uczniów do podania argumentów na poparcie swojego stanowiska. Po wymianie prezentowanych racji uczniowie, którzy zmienili zdanie, otrzymują możliwość zmiany miejsca w klasie.

PRACA DOMOWA (dla chętnych):

Poszukaj informacji o historii architektury powojennej w Twojej najbliższej okolicy (które budynki wojnę przetrwały, które odbudowano, a które powstały już po wojnie?). Przygotuj graficzną prezentację wyników swoich badań w formie plakatu, prezentacji multimedialnej, ulotki lub mapy myśli.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Fragment artykułu Mikołaja Glińskiego *Kto odbudował Warszawę? I dlaczego tak?*

„W trakcie II wojny światowej miasto było niszczone stopniowo. 10 proc. zabudowań runęło już we wrześniu 1939. Dalszy ciąg dewastacji miał miejsce w 1941 podczas sowieckich bombardowań. W 1943 roku zniszczenie osiągnęło bezprecedensowe rozmiary wraz z likwidacją warszawskiego getta. Pokłosem powstania w getcie było dosłowne zmieciecie z powierzchni ziemi całej północnej dzielnicy Warszawy.

Ostatni etap zniszczenia nadszedł wraz z powstaniem warszawskim, gdy walki objęły rozległe połacie Starówki, Powiśla, Śródmieścia i Woli. To, co przetrwało, było metodycznie płądrowane, a potem równanie z ziemią przez niemieckie oddziały niszczycielskie (...) jeszcze w połowie stycznia 1945, tuż przed wkroczeniem Armii Czerwonej.

W rezultacie straty w zabudowie Warszawy na początku 1945 roku szacowano na 84 proc., przy czym infrastruktura przemysłowa i obiekty zabytkowe zniszczone były w 90 proc., a budynki mieszkalne w 72 proc. Po powstaniu miasto, w którym przed wojną mieszkał milion ludzi, było niemal opustoszałe. Kilka tysięcy osób gnieździło się pośród zgliszcz”².

---

¹ Bojarski A. w filmie *Jak zbudowano nową Warszawę*, 2015.

² Gliński M., *Kto odbudował Warszawę? I dlaczego tak?*, <https://culture.pl/pl/artykul/kto-odbudowal-warszawe-i-dlaczego-tak>

ZAŁĄCZNIK NR 2

Spośród podanych niżej cech wybierz te, które są charakterystyczne dla socrealizmu. Swój wybór uzasadnij.

monumentalizm	bogate zdobienia	kopuły	proste formy
formy klasyczne	wyrażanie piękna i elegancji	odzworowanie historycznych form architektonicznych	asymetryczne kształty
wierne pokazywanie rzeczywistości	symetria	symetria	podkreślanie znaczenia chłopów i robotników

ZAŁĄCZNIK NR 3³

Spośród pokazanych poniżej zdjęć wybierz te, które przedstawiają budowle socrealistyczne. Uzasadnij swój wybór.

³ Kadry pochodzą z filmu *Jak zbudowano nową Warszawę*.

ZAŁĄCZNIK NR 4

Na podstawie fragmentu filmu wykonaj następujące polecenia:

1. Podaj trzy przyczyny, dla których w Warszawie wyburzano przedwojenne kamienice.

.....

.....

.....

2. Napisz, co mogło uratować kamienicę przed wyburzeniem.

.....

.....

3. Zaznacz nazwy stylów architektonicznych, w których wybudowane były kamienice zniszczone po wojnie:

- renesans
- eklektyzm
- barok
- secesja

4. Zaznacz na planie teren, z którego wyburzono najwięcej kamienic reprezentujących jeden z wybranych wyżej stylów.

Źródło: <https://www.google.pl/maps>